

Memòria de la prospecció efectuada a la Torre de la Mora (Sant Feliu de Buixalleu)

Montserrat Mataró, Josep M. Rueda, Jordi Tura

Avis legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObresDerivades 2.5 de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi el titular dels drets i no se'n faci un ús comercial. No es pot alterar, modificar o generar una obra derivada a partir d'aquesta obra. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/es/legalcode.ca>.

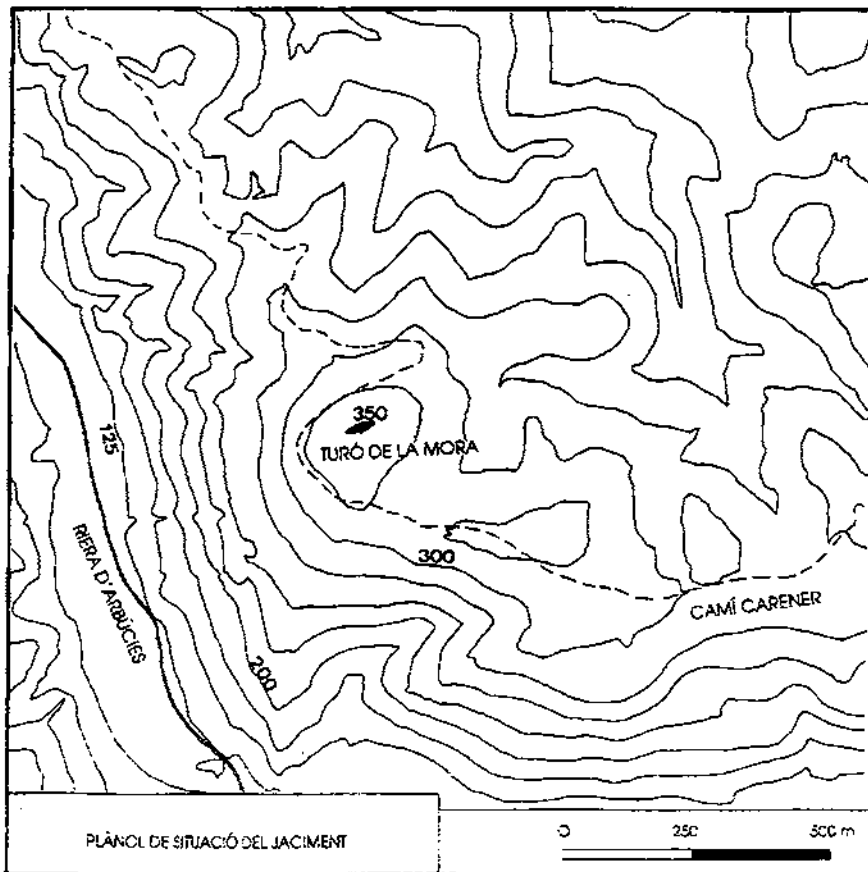
SUMARI

1. Situació	1
2. les estructures	3
3. Estratigrafia	6
4. Els materials	8
5. Conclusions	12
6. Bibliografia	14
Annexos	15
Plantes i seccions	16
Materials	23
Fotografies	29

SITUACIÓ

La Torre de la Mora , també anomenada Torre del Far, es troba situada dalt d'un turó al nord de Gaserans, dins el terme municipal de Sant Feliu de Buixalleu (La Selva) en les coordenades X-465950, Y-4624820 segons FMTN 365, escala 1:5.000 de l'Institut Cartogràfic de Catalunya. Des d'aquest turó, el més alt de la zona (350 m. d'alçada), es té un perfecte domini visual tant del Pla de Gaserans i del camí que mena a la Vall d'Arbúcies i a les planes interiors com de la Vall de Breda i de la zona corredor Montseny-Montnegre per on passava la Via Augusta. Es tracta doncs, d'un indret estratègic pel control d'una important intersecció de camins.

Actualment s'accedeix a la torre a partir de la carretera d'Hostaric a Sant Celoni, per un camí veïnal que du a Gaserans. Per aquest camí s'arriba a Can Lledó, des d'on es pren un camí de bosc que mena a Coll de n'Orri i que permet arribar quasi a dalt del cim del turó. En l'actualitat els terrenys on es troba la Torre de la Mora són propietat d'Antoni Domènech i Massuet de Grions.

No es té constància de cap referència documental de la Torre de la Mora, però tradicionalment se l'ha considerat una torre guaita relacionada amb el

Castell de Montsoriu. Jaume Coll, creu probable que aquesta construcció, juntament amb la torre de Grions, hagués estat una de les fortificacions de Pere Malany, dependents dels senyors del castell de Montsoriu, des d'on es feien senyals al castell durant la rebel·lió del vescomtat de Cabrera contra el rei Pere III, l'any 1367.

Tenim referències de la Torre de la Mora dels excursionistes Artur Osona de l'any 1899 i Eduard Vidal i Riba del 1912, tots dos ens parlen d'una torre completament enderrocada, i destaquen la gran vista panoràmica que ofereix el turó.

Totes aquestes referències ens parlen simplement de les ruïnes d'una torre, que s'atribueix a època medieval. Arran, però, de l'incendi forestal de l'estiu de 1994 que cremà gran part del terme de Sant Feliu de Buixalleu, quedaren a la vista, altres construccions al voltant de la torre. Així es va poder constatar la presència de les restes d'un tancament de forma rectangular, que inclouria la torre i protegiria la part més enlairada del turó. Les troballes de material en superfície, denotaren que el poblament del turó, podia remuntar-se fins a època ibèrica.

Croquis general de les estructures i zones excavades

Els efectes del foc sumats als de les abundants pluges caigudes a l'indret havien posat en perill la conservació del jaciment. Es va fer necessari doncs la realització d'una prospecció arqueològica, que es dugué a terme els dies 4 i 5 de novembre de 1995, sota la direcció tècnica del Museu Etnològic del Montseny. Es realitzaren tres sondejos, dos en la zona interior del recinte ja esmentat, arran del mur de tancament, i un darrer a l'interior de la torre.

LES ESTRUCTURES

LES ESTRUCTURES IBÈRIQUES

La destrucció de la coberta vegetal per l'acció del foc va permetre fer un reconeixement visual de tota la superfície del turó, identificant a la part superior del mateix una estructura perimetral, possiblement les restes d'una muralla, de forma rectangular (80 x 20 m) orientada E-O i amb una pendent marcada vers l'est (Fig. 1). A l'interior d'aquest perímetre es van recollir en superfície nombrosos fragments de ceràmica ibèrica.

Les dues cales de prospecció efectuades en els sectors sud i est del poblat ibèric, realitzades en els límits de la muralla del recinte, permeteren trobar diferents estructures corresponents possiblement a parets de tancament d'habitacions.

Per l'aspecte general que presenten aquestes estructures, semblen haver estat construïdes amb una tècnica bastant acurada.

La Muralla

Està construïda en pedres només lleugerament escairades en les cares vistes, les dimensions dels blocs són majoritàriament mitjana o grossa (de 30 a 60 cm), mentre que l'interior generalment apareix farcit amb pedres sense escairar de mida més petita (de 10 a 20 cm). L'alçada de la muralla en les zones excavades, corresponent a 2 o 3 filades conservades, és de 30 a 40 cm. L'amplada total d'aquesta construcció és d'aproximadament 1'20m.

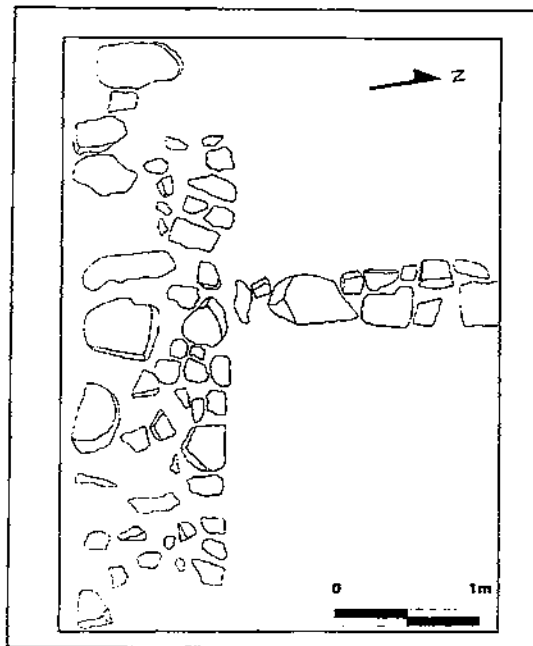

FIG 2 PLANTA SECTOR SUD AREA EXCAVADA POBLAT IBERIC

Les Habitacions

Les parets de les habitacions, estan construïdes en pedres i blocs de diferent mida escairats per les cares vistes i unides en sec o amb fang. L'amplada d'aquests murs es de 40 o 50 cm. La màxima alçada conservada, corresponent al mur de l'habitació est (Fig. 3), és de 60 cm, amb 6 filades conservades.

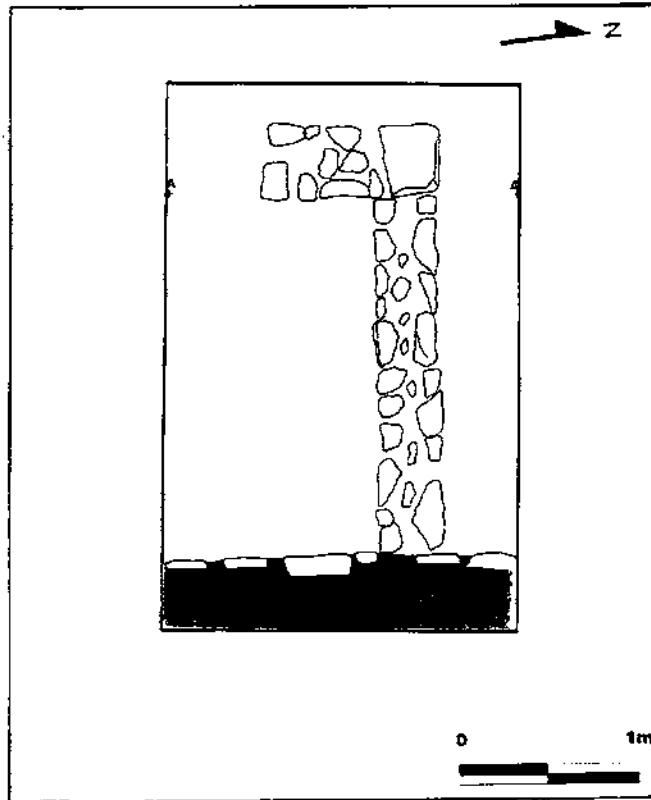

FIG. 3. PLANTA SECTOR EST ÀREA EXCAVADA POBLAMENT IBÈRIC

LA TORRE

La tècnica constructiva de la torre és totalment diferent a la de les construccions ibèriques. En primer lloc està construïda en gran blocs ciclòpis, escairats lleugerament en les cares vistes, de mida variable però que arriben als 80-90 cm. L'altra gran diferència és que apareixen units amb morter.

La torre té un diàmetre exterior de 8m, i un diàmetre interior de 5'70m. L'amplada màxima pel que fa al mur és d'1'30 m.

L'alçada màxima conservada de la torre en el sector excavat és de 80 cm a 1m, corresponents a 3 fileres de blocs.

La fonamentació de la torre busca la roca i talla els nivells ibèrics. La construcció comporta un anivellament interior realitzat amb pedres de

tamany petit i mitjà (de 10 a 30 cm. de mitjana), lligat en alguns punts amb morter amb el mur de la torre, anivellament que a més de massissar la torre serveix de preparació del paviment de terra batuda que el cobreix.

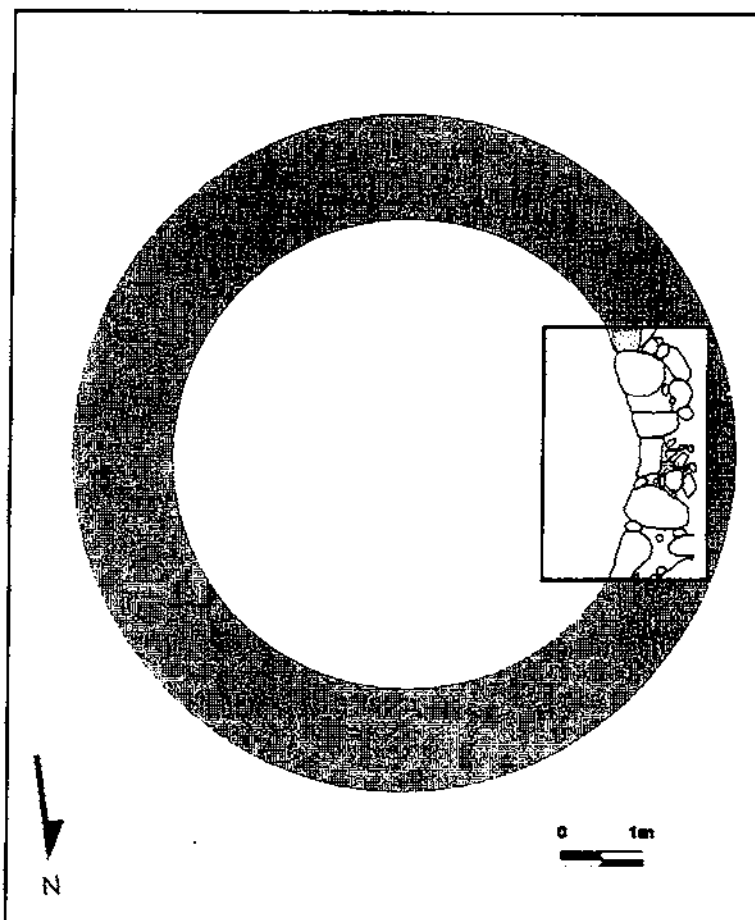

Fig. 4. Planta del sondeig realitzat a l'interior de la torre

Per altra part cal constatar que el farcit actual és producte de l'enderroc de la torre. Un enderroc però, que vistes les dimensions de la torre, dóna la sensació que correspon a unes poques filades més, el que pot obrir la possibilitat a pensar que l'alçat original de la torre, pel que fa a la construcció en pedra, no seria gaire més alt que la construcció actual, possiblement uns dos metres. Així podem arribar a plantejar, a nivell previ, la possibilitat de que l'alçat en pedra correspongués únicament al basament de la torre i que aquesta hagués pogut estar construïda en fusta en la seva part superior, ja que tampoc hem trobat restes de rajol o tovot.

ESTRATIGRAFIA

De les tres àrees prospeccionades del jaciment, les que ens han aportat més informació a nivell estratigràfic són les del sector Est i la de la Torre.

SECTOR EST

Nivell I - Capa superficial de 8 a 15 cm de gruix.

Nivell II - Nivell de sedimentació que podria estar format en part per les restes de les parets de tovot de l'habitació. La potència d'aquest nivell oscila entre 40 i 55 cm.

Nivell III-És el nivell on s'han recuperat la pràctica totalitat de les restes arqueològiques, i que correspondria a la fase d'ocupació ibèrica.

Nivell IV -El nivell d'ocupació ibèric descansa sobre la roca mare, que en alguns indrets és propiament la roca granítica que predomina a tot el turó i en altres és la descomposició d'aquesta mateixa.

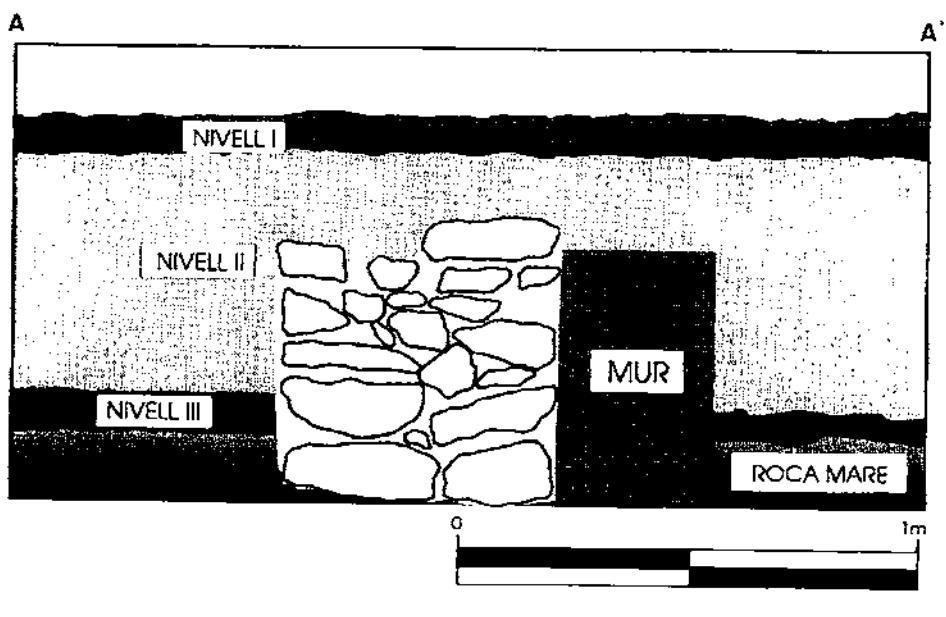

Fig. 5. Secció sector Est, àrea excavada poblada ibèrica

SECTOR DE LA TORRE

Nivell I - Capa superficial de 4 a 8 cm de gruix.

Nivell II - Està format pels blocs de pedra caiguts de l'estructura de la torre i que degut a les seves dimensions molts afloren a la superfície. És tracta d'un farciment molt homogeni d'uns 40 cm de gruix.

Nivell III- Nivell de destrucció i incendi, documentat per la presència de bigues carbonitzades.

Nivell IV- Primer nivell on s'han localitzat restes ceràmiques que, com veurem més endavant podem situar entre el període visigòtic i l'inici de l'alta edat mitjana. La potència d'aquest nivell és d'aproximadament uns 5 cm.

Nivell V- Correspon al nivell de pavimentació format per una fina capa de 5 cm. de gruix, aportada amb terra procedent del poblat ibèric.

Nivell VI- Nivell de preparació del paviment, format per pedres de tamany petit i mitja, en alguns casos lligades amb morter amb els murs de la torre.

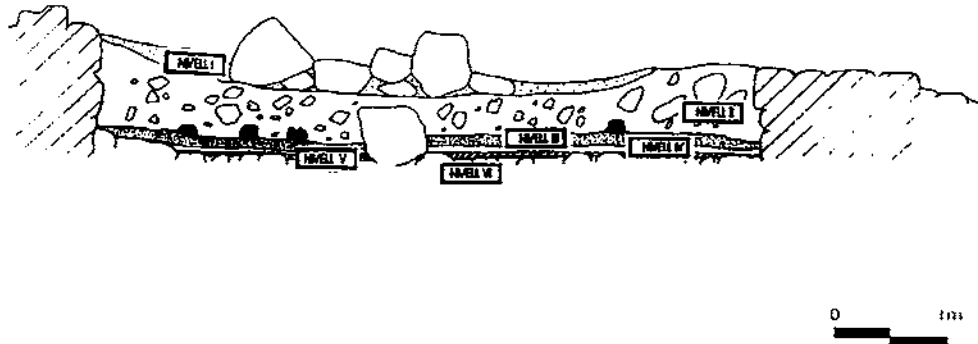

Fig. 6 Secció àrea excavada de la torre

ELS MATERIALS

Pel que fa als materials cal establir una diferenciació entre els materials recuperats dintre de l'àmbit del recinte ibèric i els materials que corresponen al moment de funcionament de la torre.

La ceràmica ibèrica.

Tot i que el volum dels materials ibèrics recuperats és relativament poc important i que els fragments recuperats presenten un estat força degradat, degut sobretot a les característiques àcides del terreny sobre el que s'assenta el recinte, sí que podem establir un primer marc en el que creiem que s'hauria de situar el recinte ibèric.

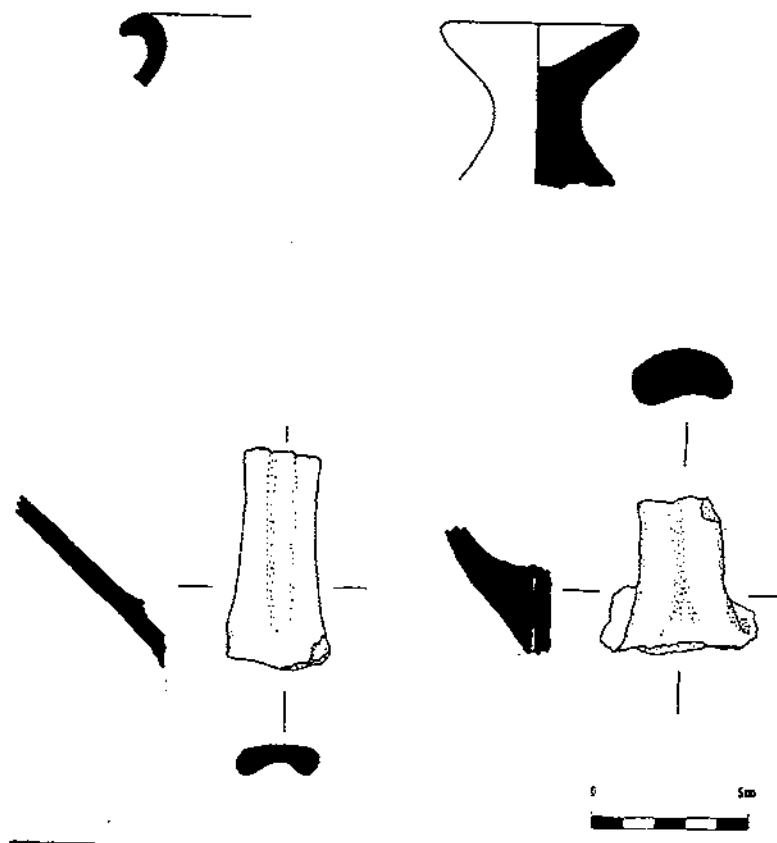

Fig.7 Ceràmica ibèrica. Formes

Aquest marc cal referenciar-lo tant pels materials que s'han trobat com pels que no s'han trobat. Dintre dels segons és interessant observar la no presència de materials de procedència itàlica; per un cantó no hem trobat cap fragment d'amfora greco-itàlica o itàlica ni cap fragment de ceràmica

campaniana, així com altres tipus de ceràmica que es puguin associar a contextes del segle segon abans de Crist. Mentre que dintre els materials que s'han recuperat és interessant observar el poc percentatge corresponent a les ceràmiques a ma, l'alt percentatge que representen els fragments d'àmfora punico-ebusitana (tot i que no s'ha recuperat cap forma), la no presència d'importacions corresponents a ceràmiques àtiques o vernissos negres del S.III adC (cosa que podria explicar-se per les característiques del sòl àcid, que ha fet desaparèixer vernissos, i que no s'han recuperat formes que podrien associar-se a aquests materials), i la presència d'algunes formes de ceràmica comuna ibèrica (l'única forma recuperada de ceràmica comuna, fora de les nanses, correspon al tipus que anomenem "coll de cigne"), així com dos fragments que semblen correspondre a bases umbilicades de petits atuells del tipus bol o tassa.

Davant d'això i amb les reserves que cal mantenir, a no ser que es portés a terme una excavació en el recinte, a tall d'hipòtesi de treball podríem situar les troballes efectuades en un context que se situaria entre els segles IV i principis del s. III adC.

Els materials associats a la torre.

Com ja s'ha dit en parlar de les estructures, els materials associats al moment de funcionament de la torre, no tenen res a veure amb les troballes ibèriques abans esmentades. En el cas de la torre els materials recuperats pertanyen a uns pocs atuells de ceràmica de cuina (4 o 5 en total) amb percentatges semblants pel que fa al tipus oxidat i al tipus reduït, tot i que en alguns casos semblen haver estat cremats el que en apariència pot fer pujar els percentatges de ceràmica reduïda. Les peces corresponen totes elles a olles i urnes.

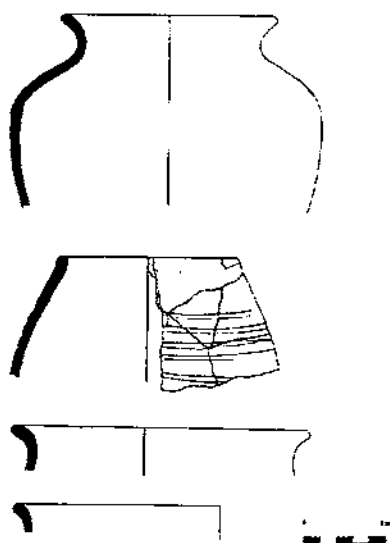

Fig. 8 Nivell abandonament de la torre. Formes

Algun dels atuells recuperats, presenta un aspecte bastant acurat en la seva realització (argiles dures, ben depurades, parets relativament poc gruixudes). En general l'estat de conservació de les peces és bó (alguna d'elles fàcilment remuntable).

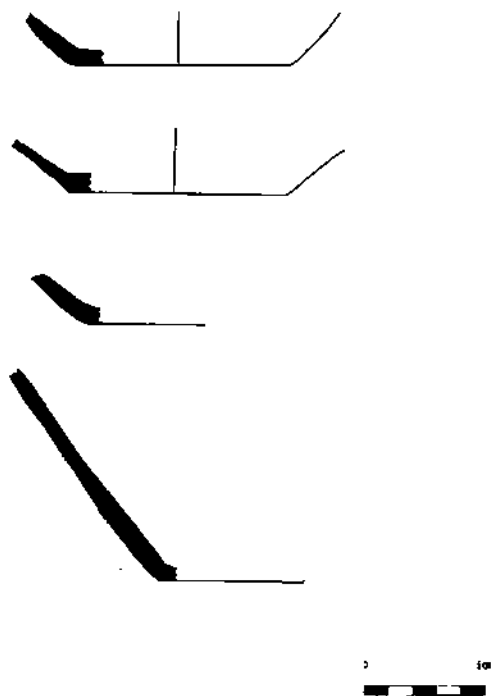

Fig.9. Nivell abandonament de la torre. Formes-2

Pel que fa a les formes, les bases són sempre planes, sense peu marcat o amb un lleuger reengruiximent. Les vores són majoritàriament exvasades i arrodonides, de perfil majoritàriament sinuós.

Fig. 10. Nivell abandonament de la torre. Formes-3

Dintre dels objectes recuperats cal fer menció d'una peça reduïda, sense coll i amb el llavi lleugerament reengruixit, amb un possible arrancament de nansa i decorada amb bandes horitzontals (Fig. 8).

La cronologia d'aquests materials és poc precisa, però el seu aspecte recorda els materials més moderns de Vilauba. Per tant amb les limitacions que aquests materials ofereixen pel que fa a cronologies, els situariem en un context que podria anar des d'època visigòtica fins a contextes antics d'època alt medieval, segles VII a X.

CONCLUSIONS.

El jaciment de Torre de la Mora és un important element per entendre diacrònicament, el procés de poblament de la vall d'Arbúcies. Sembla clar que la vall devia de ser un dels punts de comunicació entre el corredor natural del Montseny-Montnegre (eix de contacte i d'intercanvi entre les planes del Vallés i de La Selva i entre ambdues i la costa) i la Plana de Vic. Òbviament la comunicació es devia de produir a través dels camins careners, degut a la dificultat que oferia la frondositat de la vall. Camins per altra banda ja emprats per les comunitats ramaderes de l'Edat dels Metalls fins pràcticament a l'actualitat, tal i com ho demostra les troballes puntuals de restes d'aquest període, en diferents punts d'aquesta ruta. Torre de la Mora com ja hem dit es trobaria en l'inici d'una d'aquestes rutes, la que aniria fins pràcticament a Sant Marçal, passant prop de Montsoriu i de La Feixa Llarga (jaciment del Bronze Final-Primera Edat del Ferro) i d'aquí a la Plana. Part d'aquesta ruta ja en època medieval es conegué com el camí marçaler.

Tanmateix la significació de Torre de la Mora, seria més complexa, car es troba dins d'un procés de poblament més ampli, el poblament ibèric. Fins aquests moments, en aquesta zona, hem trobat el poblat ibèric del turó de la fortalesa d'Hostalric, amb materials de la primera meitat del s. II adC, el mas ibèric de Can Pons (Arbúcies), datat de la segona meitat del s. II adC i el primer quart del s. I adC, de les sitges i probables habitatges de Mas Buixalleu amb materials que es remunten fins el s. V, sempre A.C. i finalment, una altra troballa recent, les restes d'una fortificació ibèrica al turó de Montsoriu, datable en el segle III a dC. Malgrat la diacronia clara d'aquest poblament (Mas Buixalleu amb materials del s.V., poblat de Torre de la Mora amb materials que poden anar del IV al III, fortificació del turó de Montsoriu amb materials del segle III adC, poblat del turó de la fortalesa d'Hostalric de la primera meitat del S.II adC i mas de Can Pons de la segona meitat del s.II adC, i primer quart del s.I adC) podem afirmar que va ser intens i divers: dos poblats, una fortificació, unes sitges i potser un altre poblat i un mas en ple període de romanització. Això, al nostre entendre indicaria la importància d'aquesta via de comunicació, potser com a via de contacte o potser per la presència de mineral de ferro a prop d'aquests jaciments. En l'actualitat coneixem dos filons de mineral de ferro, un en les immediacions del turó de Montsoriu i l'altre a l'antiga mina de la Mena, situada al peu de la riera d'Arbúcies en terme de Sant Feliu de Buixalleu.

Aquest poblat segurament seria abandonat en el s. III, concentrat-se, potser, bona part d'aquesta població en el poblat d'Hostalric i una altra disseminant-se en petites ocupacions disperses. Però això no significaria la fi de l'ocupació humana de Torre de la Mora, com a mínim tenim testimoniada una ocupació posterior (en un moment indeterminat entre els segles VII-X de la nostra era), centrada en la Torre. Torre que devia de ser construïda pel control de la ruta de pas d'aquest camí carener i pel domini visual del vital

corredor del Montseny-Montnegre, per on discorria la Via Augusta i després el camí ral.

BIBLIOGRAFIA

- COLL, J.; **El castell de Montsoriu.** Parròquia de Santa Maria de Breda, Girona, 1994.
- FONT, G.; MATARÓ, M.; MATEU, J.; PUJADAS, S.; RUEDA, J.M.; TURA, J.:
“Intervencions Arqueològiques al jaciment de la Torre de la Mora. Resultats preliminars”. **La Sitja del Llop**, núm 11, Ed. Coordinadora per a la salvaguarda del Montseny, 1996.
- FONT, G.; MATARÓ, M.; MATEU, J.; PUJADAS, S.; RUEDA, J.M.; TURA, J.:
“La Torre de la Mora”, **3eres Jornades d’Arqueologia de les Comarques de Girona.** Museu d’Arqueologia de Catalunya, Girona – Universitat de Girona. Santa Coloma de Farners, 1996
- OSONA, A.; **Guia Itineraria de la Regió del Montseny y Guillerias.** Estampa de F. Altés y Alabart, Barcelona, 1899.
- VIDAL, E.; **El Montseny, guia monogràfica de la regió.** Tip. L’Avenç, Barcelona, 1912.

ANNEXOS

PLANTES I SECCIONS

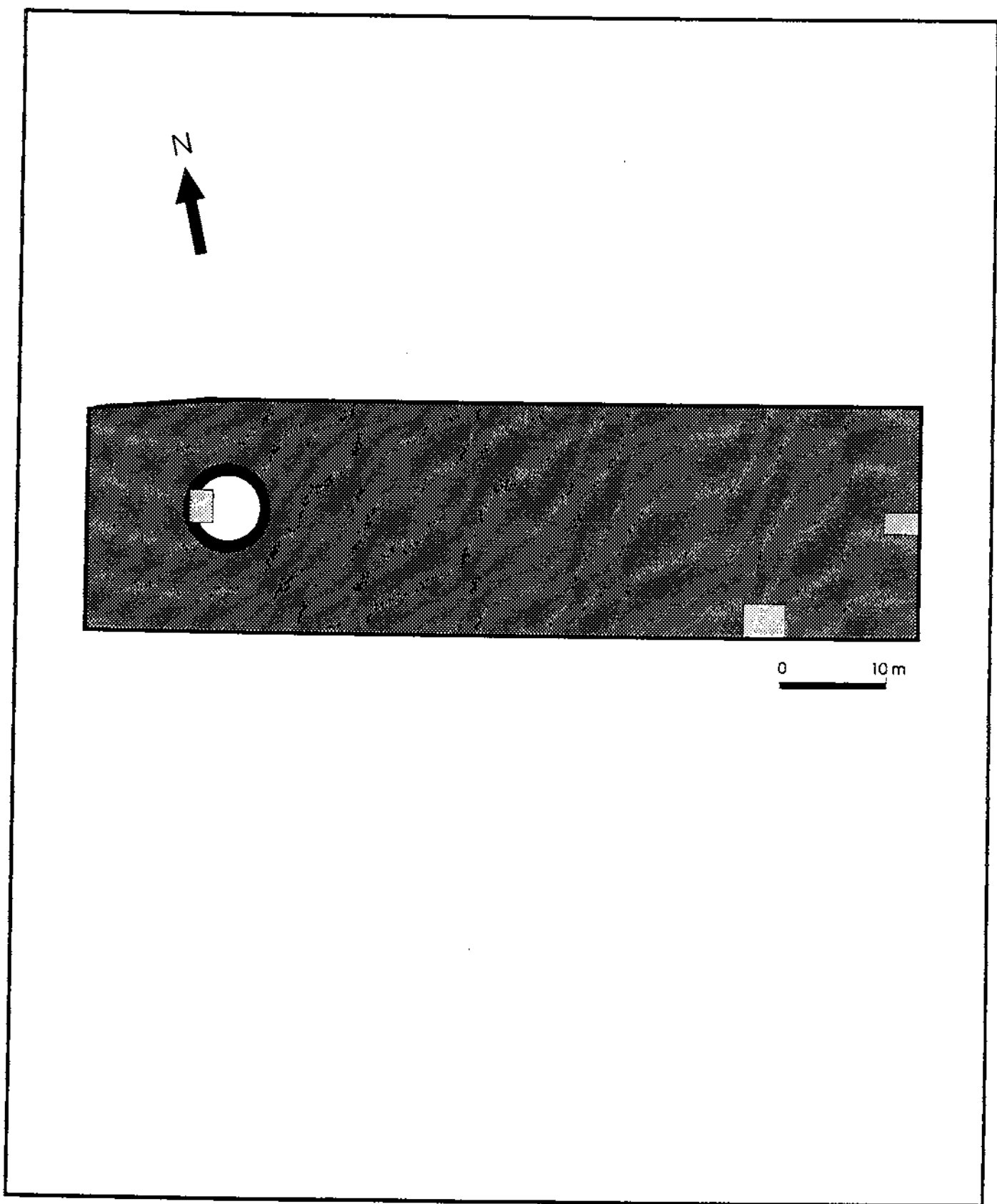

FIG. 1 CRÒQUIS GENERAL DE LES ESTRUCTURES I ZONES EXCAVADES (TORRE DE LA MORA)

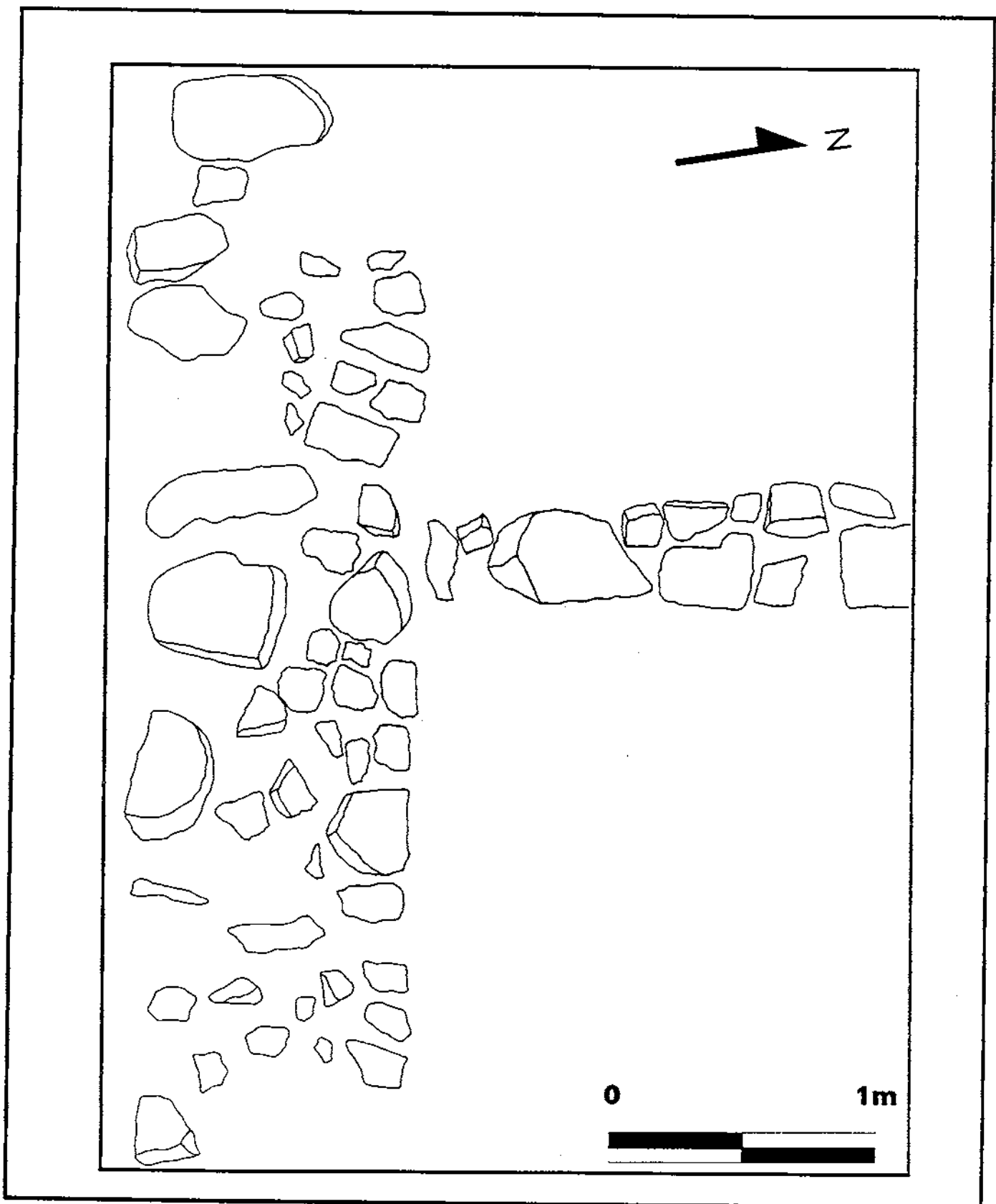

FIG. 2 PLANTA SECTOR SUD ÀREA EXCAVADA POBLAT IBÈRIC

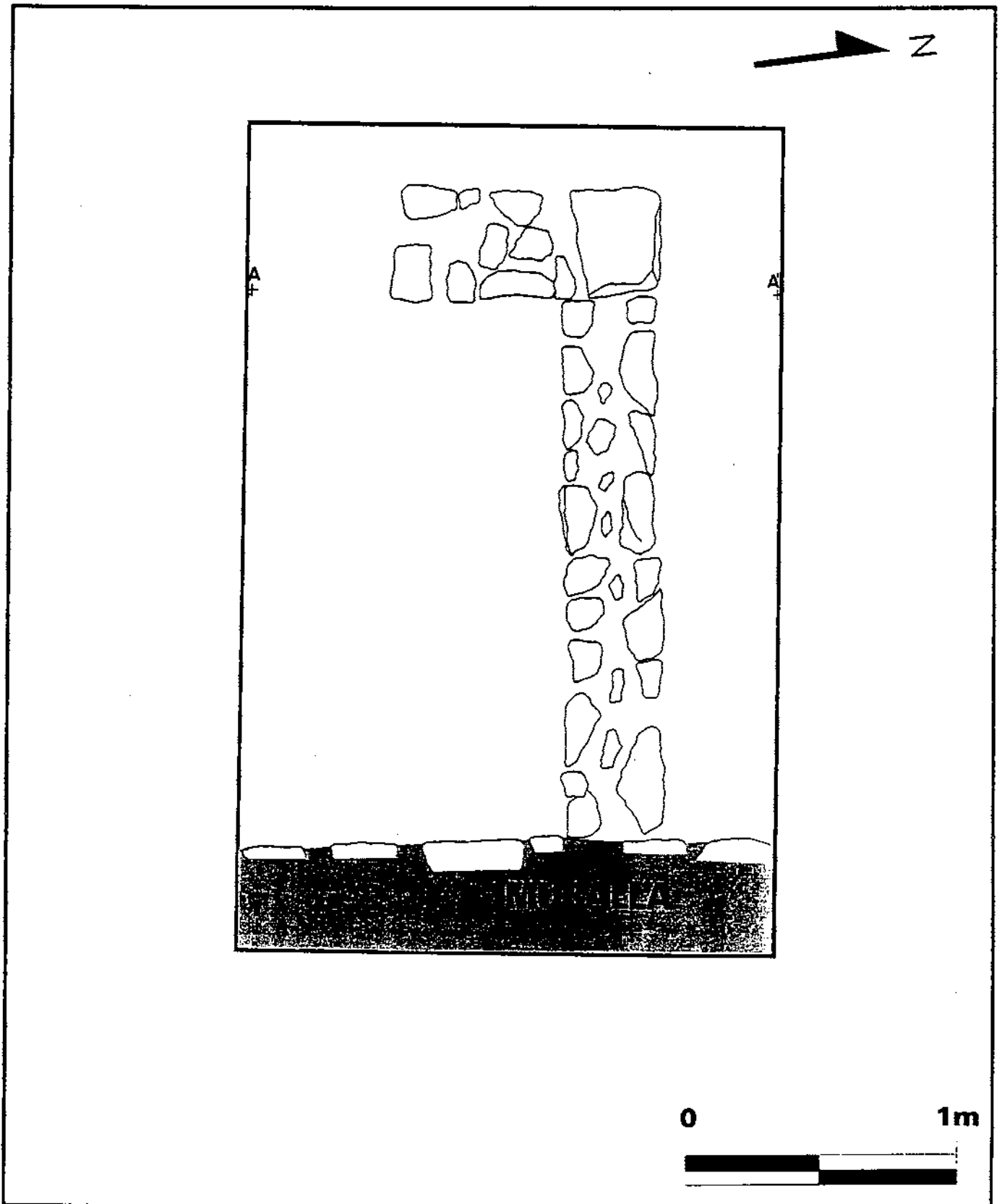

FIG. 3 PLANTA SECTOR EST ÀREA EXCAVADA POBLAT IBÈRIC

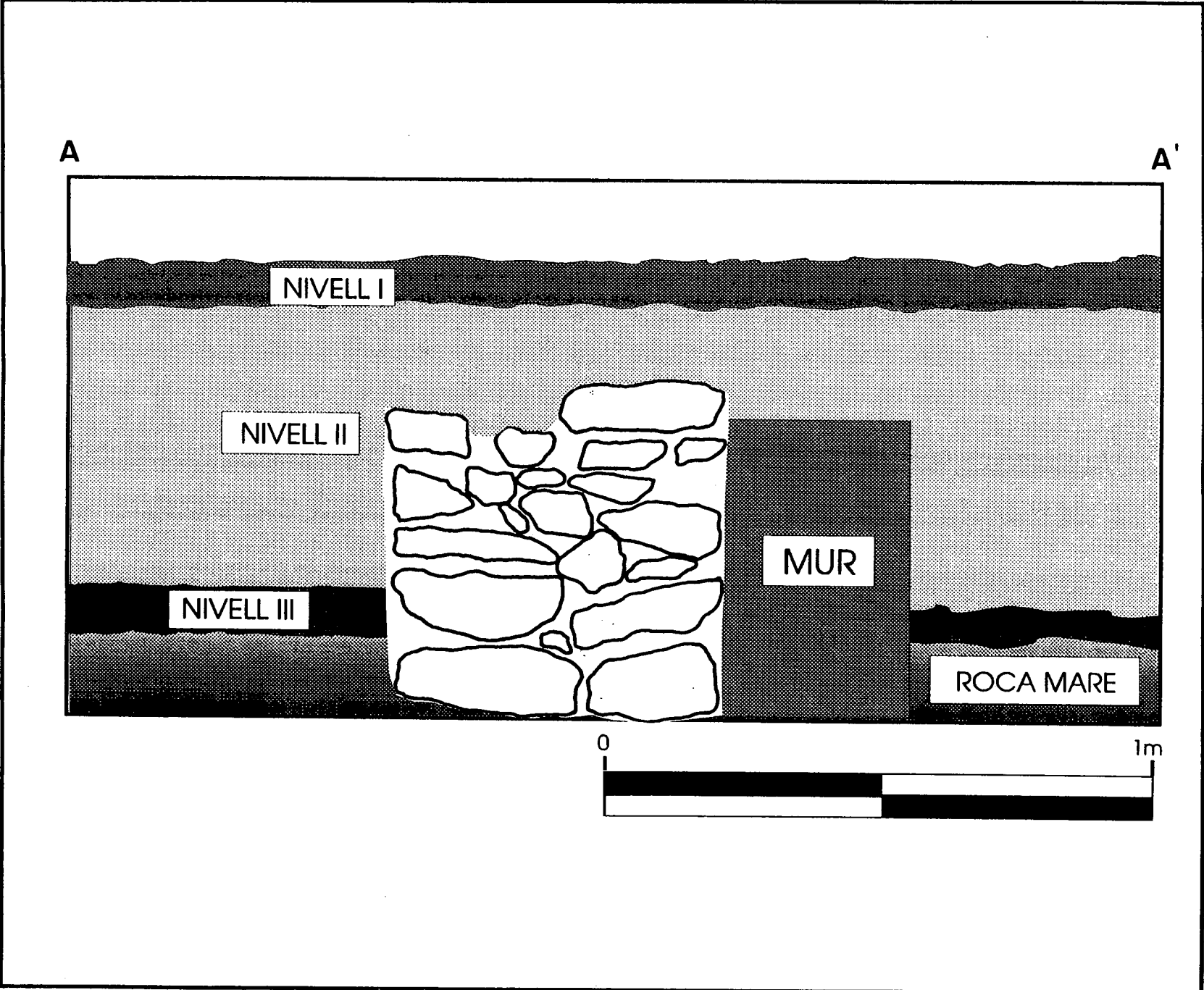

FIG. 4 SECCIÓ SECTOR EST ÀREA EXCAVADA POBLAT IBÈRIC

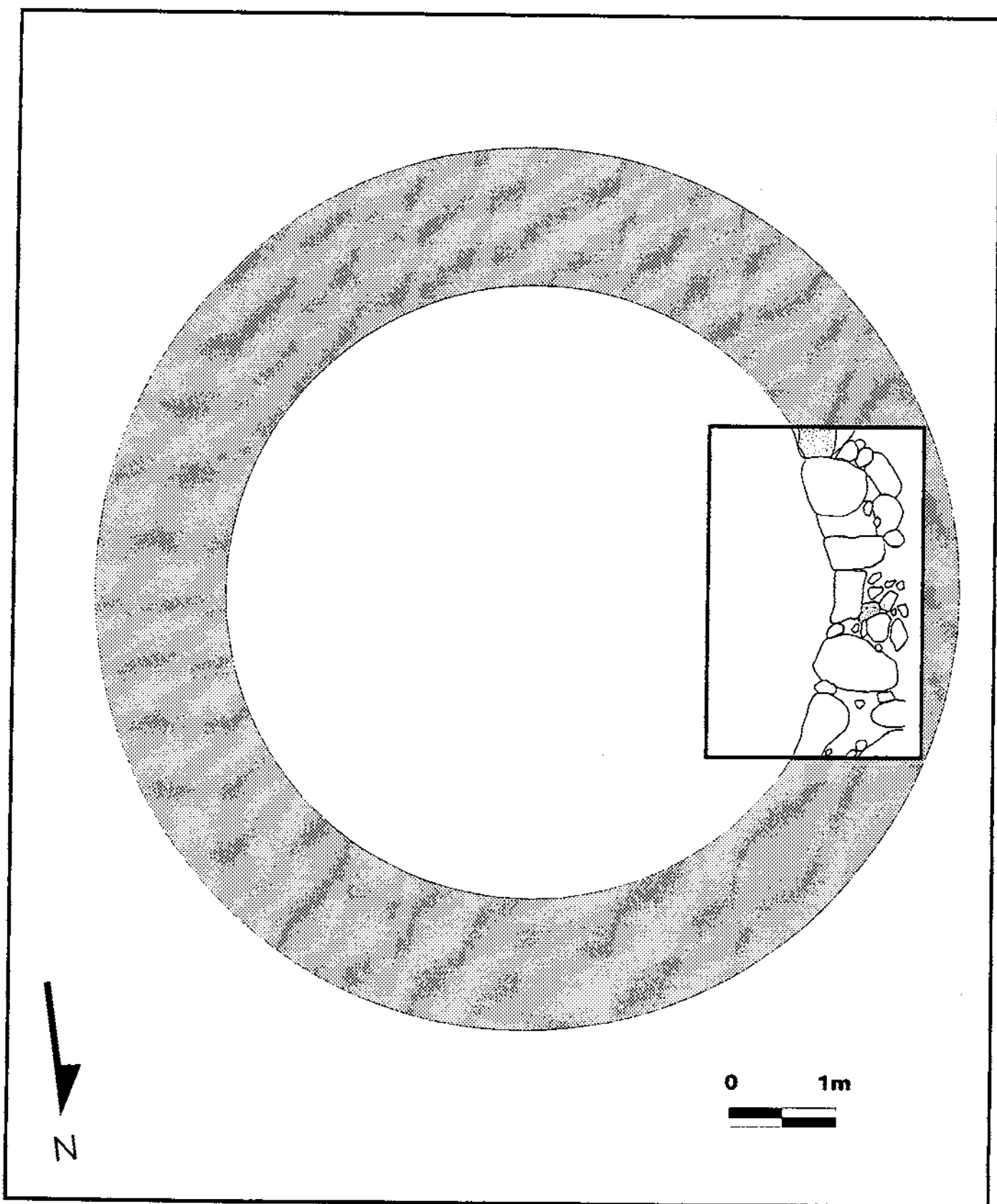
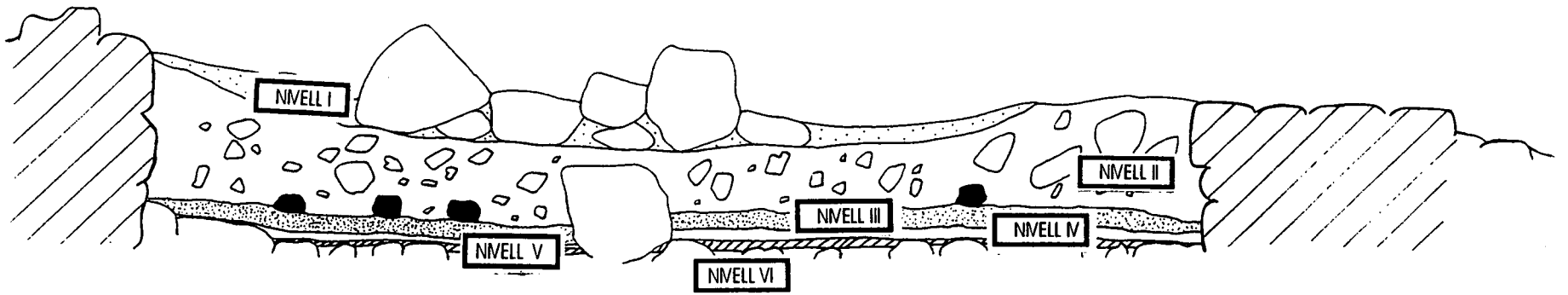

FIG. 5 ÀREA EXCAVADA DE LA TORRE (TORRE DE LA MORA)

FIG. 6 SECCIÓ N-S DE LA TORRE

MATERIALS

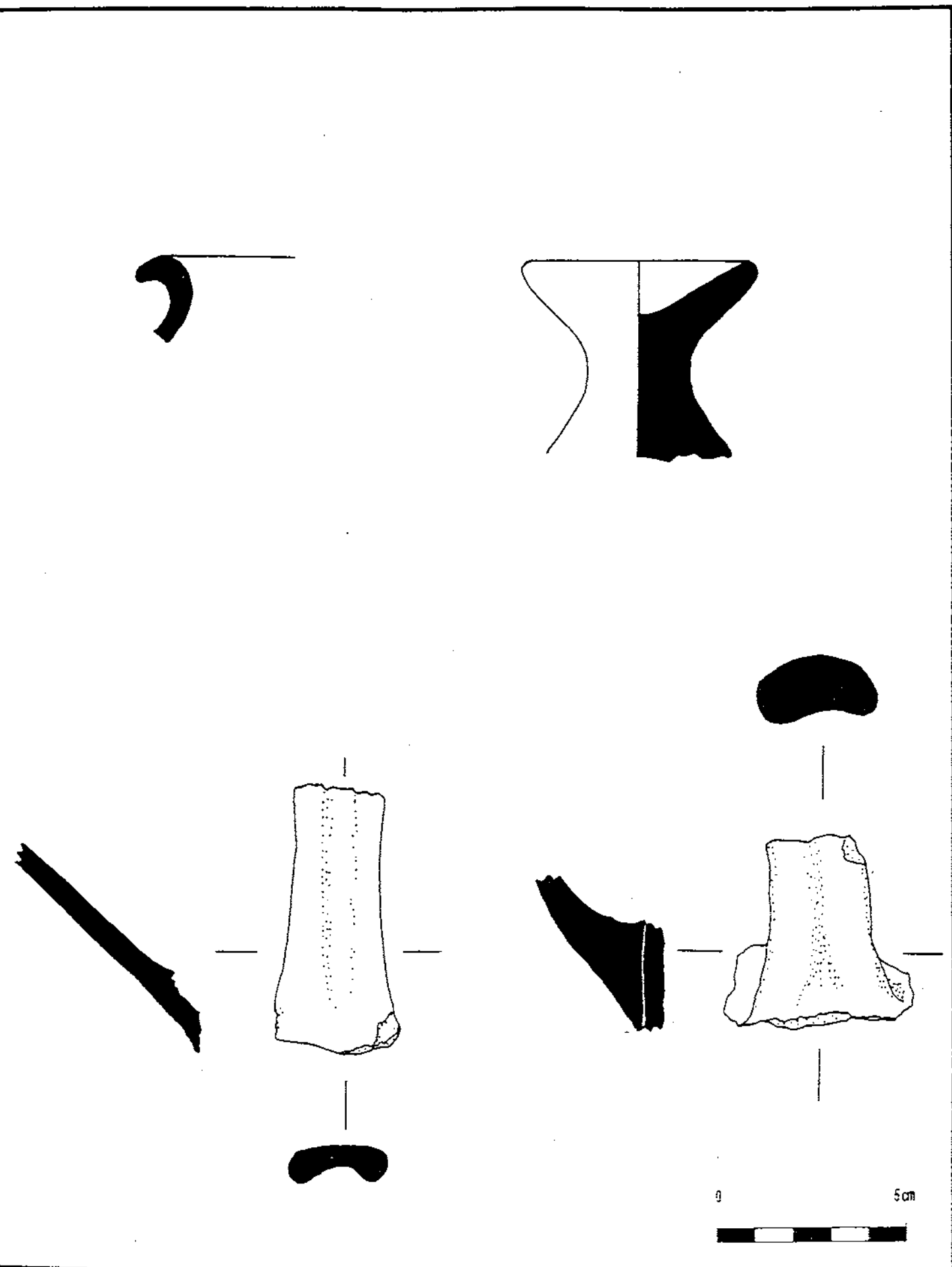

FIG. 7 CERÀMICA IBÈRICA (FORMES)

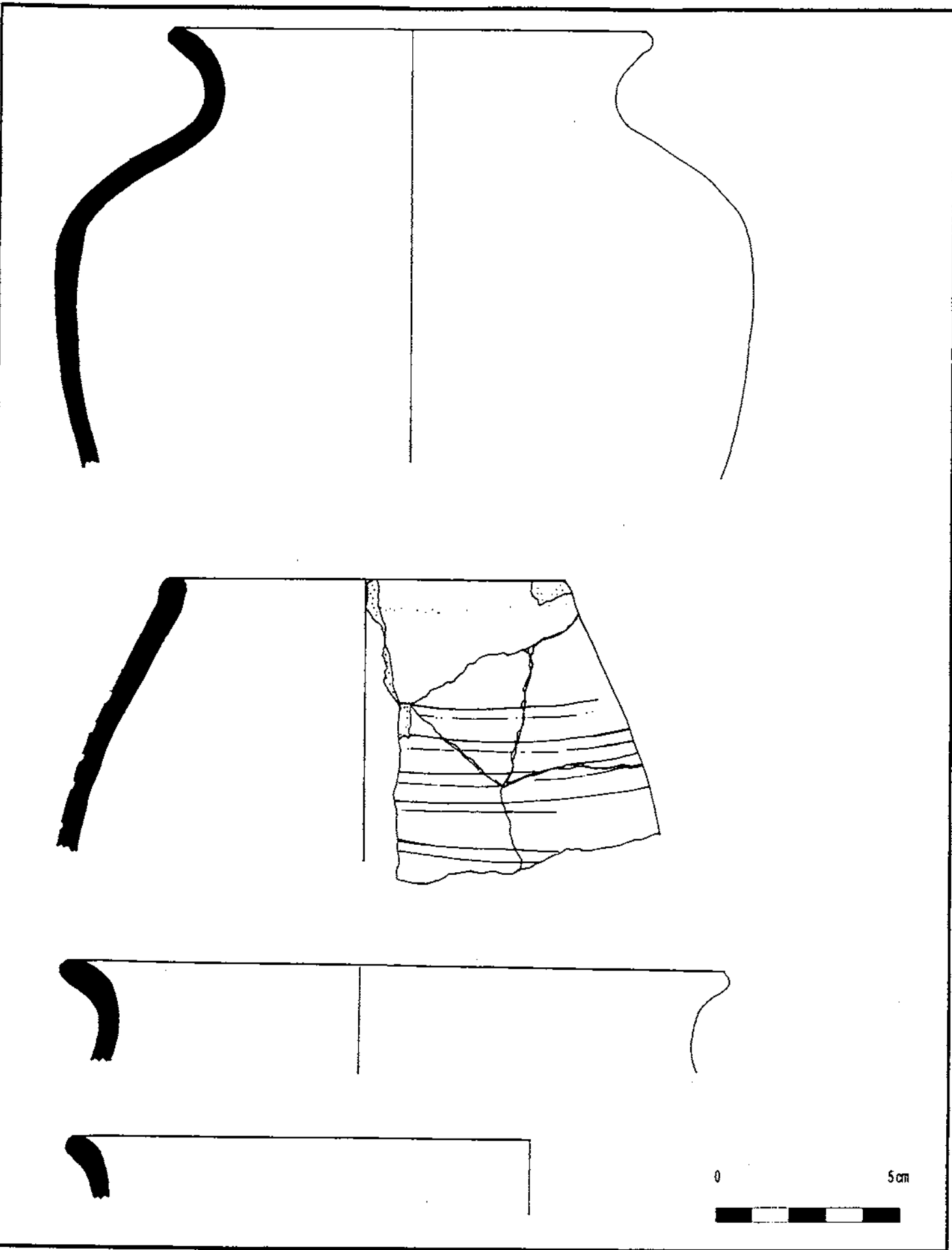

FIG. 8 NIVELL ABANDONAMENT TORRE (FORMES-1)

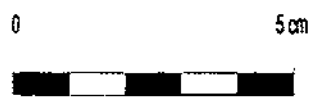
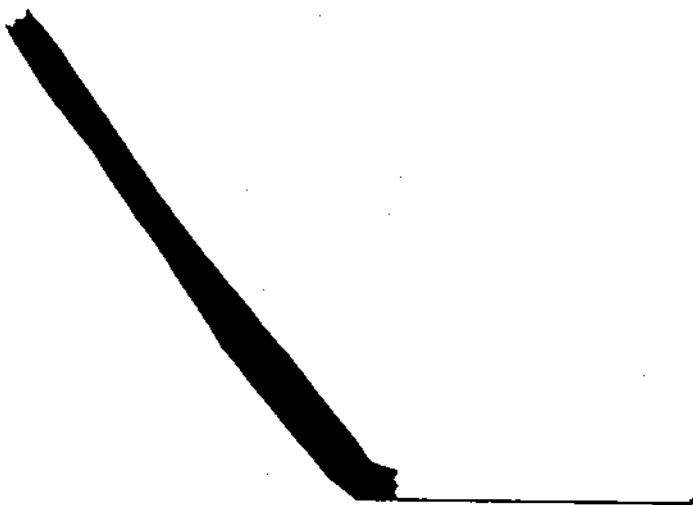
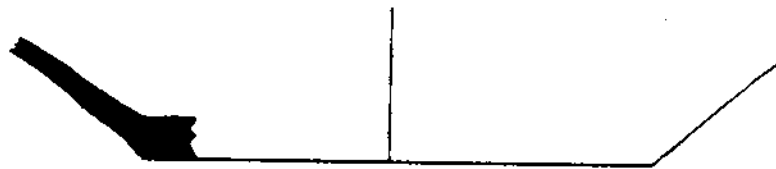
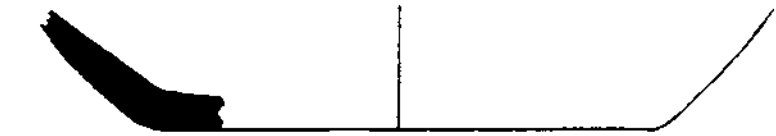

FIG. 9 NIVELL ABANDONAMENT TORRE (FORMES-2)

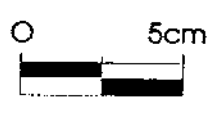
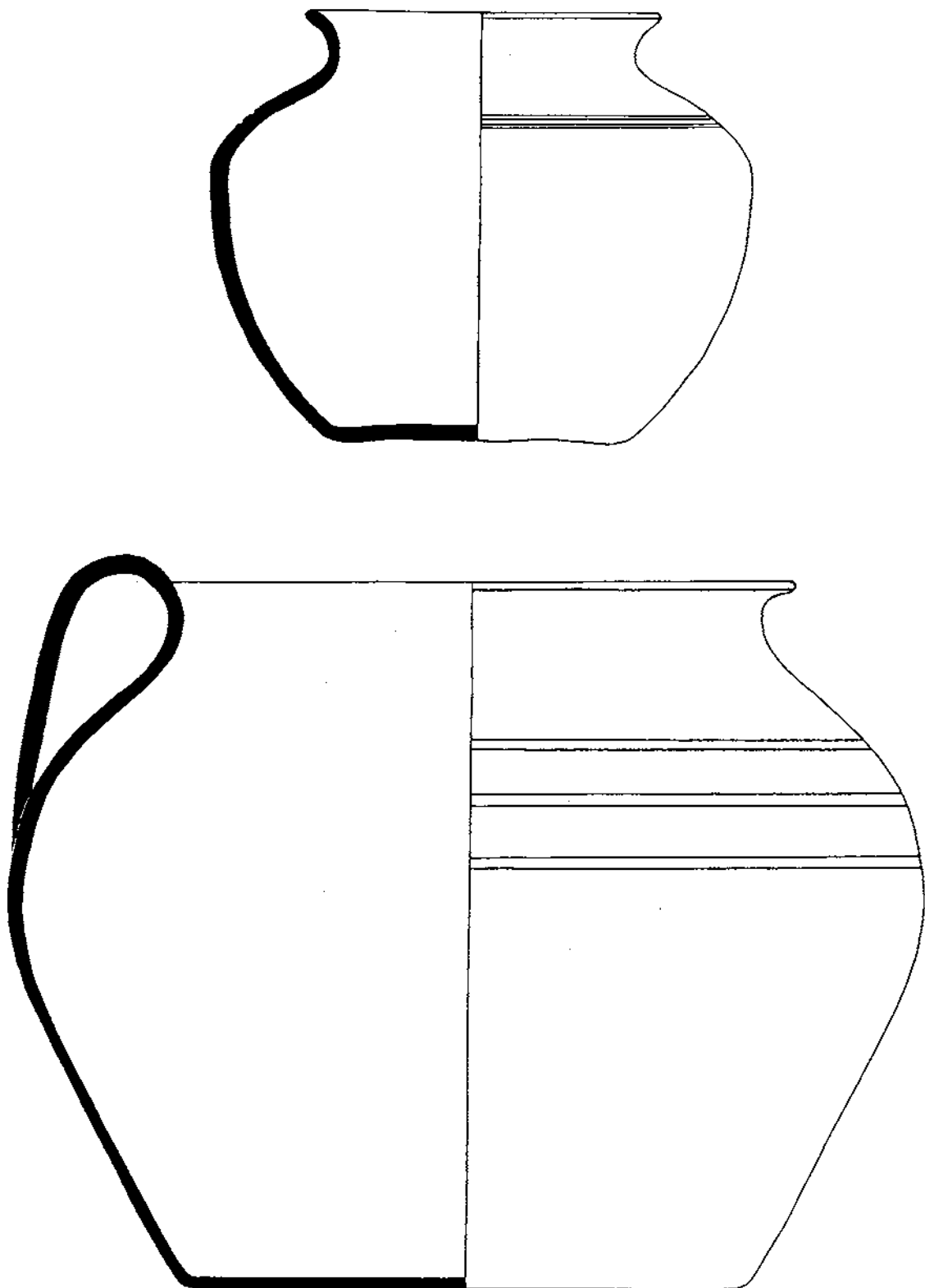

FIG. 10 NIVELL ABANDONAMENT TORRE (FORMES-3)

RECALL FOTOGRAFIC

La torre, amb l'enderroc d'alguns dels blocs de les seves parets abans d'iniciar-se l'excavació

La torre, després de la neteja de l'enderroc superficial, i en el moment d'iniciar-se l'excavació del segon nivell

Vista en planta dels murs de la torre

Cara interior dels murs de la torre

Detall de la Secció Nord-Sud de la torre

Detall de la secció, en el que es poden observar les restes de les bigues cremades

Detall de l'interior de la torre, en el que es pot observar, el nivell de preparació del paviment, format per pedres de tamany petit i mitjà, així com la presència de dos forats de pal.